

1940: Det dreier seg ikke bare om fakta, men også om vurderinger

Når man debatterer Norges krig er det ikke bare spørsmål om fakta, men også om hvordan man vurderer dem. *Tull!!*
Av Truls Dahl

I Morgenbladet har Jon Sand en artikkel med overskriften «Hve' benekter fakta?». Men i virkeheten er det neppe noen som benekter de faktiske opplysninger som Jon Sand fremlegger, men mange, deriblant jeg, som vurderer dem helt anderledes.

De første fakta han fremlegger, er dokumentasjon for at det var mange i Norge som gikk ut fra at krigen mot Tyskland var avsluttet etter kapitulasjonen i Nord-Norge. Det var naturlig nok at folk trodde dette, for det de kunne se i Norge, var at det var slutt på krigshandlingene, og at man anstrengte seg for å få istand et samarbeide med okkupasjonsmakten som sparte folk for lidelser. Men dette betød ikke at det de trodde, var riktig.

Utenfor Norge så saken helt anderledes ut. Når Kongen og Regjeringen reiste fra Norge og tok med seg marinefartøyer og flyvere, så kunne det ikke ha noen annen fornuftig forklaring enn at krigen skulle fortsettes fra England. Så de som var i England, fortsatte med å løse de oppgavene de hadde fått, og i mange tilfeller var det å bygge opp norske styrker. Man skal være klar over at et betydelig antall norske offiserer var kommet til England i mai, og var gått igang med slikt arbeide.

Det viktige

Det som er viktig, er imidlertid ikke hva folk trodde at Regjeringen gjorde, men hva den gjorde i virkeligheten, med andre ord om den faktisk fortsatte å føre krig mot Tyskland etter 10. juni 1940. Dette har vært et gjennomgangstema i debatten, og jeg har nylig i to artikler i Morgenbladet sammenfattet de argumenter som har overbevist meg om at

Regjeringen førte krig. Det er ingen grunn til å gjenta disse argumentene. Men jeg skal ganske kort vise hvorfor de fakta som Jon Sand fremlegger i sin siste artikkel, ikke forandrer min overbevisning.

Oppløst

Når 1. divisjon ble oppløst og personellet sendt tilbake til Norge, var det antagelig fordi svenskene egentlig hadde plikt til å holde den internert for resten av krigen. Ved å reise hjem kom de som hadde gjort tjeneste i 1. divisjon, i samme stilling som de som hadde gjort tjeneste i de avdelingene som hadde kapitulert, og dette har antagelig fortonet seg som en rimelig og praktisk ordning for alle parter.

Tvangsutskrivning

Når Regjeringen i desember 1940 telegraferte at det var overskudd av offiserer i Storbritannia, kan det meget vel være sant. Som før nevnt, var det ganske mange offiserer der, mens det var stor mangel på menige. Og reisen fra Sverige over Østen og Canada var så lang og dyr, at man måtte være nøye på hvem man sendte.

Når Regjeringen i september 1940 undersøkte mulighetene for å tvangsutskrive nordmenn i utlandet, betyr det sikkert at Regjeringen ville skaffe flere menige. Når dette ikke gikk, ble det mindre behov for offiserer.

Avsette Kongen

Når tyskerne ønsket at Stortinget skulle avsette Kongen og Regjeringen, var det sikkert fordi dette ville gi inntrykk av at det norske folk ikke ville motsette seg den tyske nyordning av Europa, og derfor avsatte en regjering som ville tvinge det til å fortsette kampen på Englands side. Som situasjonen var i Europa like etter Frankrikes kapitulasjon, kunne dette da fremholdes som et eksempel til efterfølgelse. Men det forutsetter at det er klart at den norske regjering virkelig fortsatte krigen.

Når man måtte ha spesielle avtaler om at norske flyvere ved engelske avdelinger skulle være underkastet britisk lov og disiplin, betyr det at Norge ble oppfattet som en alliert, krigførende stat med egen krigsmakt. Hvis de norske flyvere hadde vært frivillige i R.A.F. hadde det vært en selvfølge at britiske regler var gjeldende.

Stor oppgave

Når de allierte hadde en britisk sjef for styrkene i Norge etter våpenstillstanden, kom det av at kontrollen med de tyske styrkene i Norge, og hjemsendelsen av dem, var en alt for stor oppgave for den norske regjering, og dessuten bare var en del av en meget større oppgave, nemlig å få plassert alle som var dradd hjemmefra på grunn av krigen, der de skulle være.

I forbindelse med de to siste punktene er det nødvendig å se på hvordan samarbeidet mellom allierte i krig foregår. Når flere nasjoner har styrker i samme område, kan de ikke føre hver sin private krig, men må samarbeide slik at deres styrker utnyttes best mulig. Dette skjer på øverste plan ved at samtlige styrker underordnes et hovedkvarter, som enten kan være en del av et enkelt lands styrker eller være alliert, det vil si laget for anledningen med personell fra flere land. Videre har man den form for samarbeide som består i at en enhet fra et land går inn i en større enhet fra et annet, slik som når en norsk destroyer går inn i en britisk flotille. Til slutt har man det tilfelle at enkeltpersoner, oftest offiserer, av sine egne hovedkvarterer beordres til å tjenestegjøre ved en fremmed avdeling. Fredrik Meyers bok «Hærens og Marinens Flyvåpen 1912-45» gir endel eksempler på dette.

Små allierte

Norge var en av Englands små allierte, så det er naturlig at de britiske overkommandoer ikke tok så meget hensyn til den norske regjeringens ønsker som den gjerne ville, og at det var britiske offiserer på toppen av det militære hierarki. Men litt lavere ned var det norske offiserer som hadde et betydelig antall britiske underordnede.

Alt dette viser at det fantes enheter og enkeltpersoner som både den engelske og den norske regjering betraktet som tilhørende den norske stridsmakt, adskilt fra den britiske. Dette sees også av at det fantes norske administrative enheter som rulleførte, lønnet og disponerte dette personellet, dessuten fantes det en norsk treningsleir «Little Norway» i Canada. Videre vet man at Regjeringen i 1943 slo de to Flyvåpen sammen til Luftforsvaret, og at det var dansker som meldte seg som frivillige til de norske styrker. En av dem, Birkstedt, ble en av de beste jagerflyvere vi hadde. Ikke noe av dette ville vært mulig hvis de nordmenn som fortsatte krigen fra England, hadde vært frivillige i de britiske styrker. Da ville det bare vært en rekke nordmenn spredd rundt i britiske avdelinger, og den norske regjering ville ikke hatt noe å gjøre med dem.

Jeg anser det derfor for bevist at den norske regjering opprettet norske avdelinger og satte dem inn i krigen mot Tyskland ved siden av allierte styrker. Og etter min mening er det å føre krig.

108044